

PAPER DETAILS

TITLE: ENFLASYONIST ORTAMDA KATILIM BANKALARINDA KÂRLILIGA ETKİ EDEN
FAKTÖRLERİN TESPİTİ: PANEL VERİ ANALİZİ UYGULAMASI

AUTHORS: Ersan Özgür

PAGES: 294-312

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4309497>

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.20.17>

Volume 8/4

2024 p. 294-312

ENFLASYONİST ORTAMDA KATILIM BANKALARINDA KÂRLILIĞA ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN TESPİTİ: PANEL VERİ ANALİZİ UYGULAMASI

DETERMINING THE FACTORS AFFECTING PROFITABILITY IN PARTICIPATION BANKS: A PANEL DATA INVESTIGATION

Ersan ÖZGÜR*

ÖZ

Bu çalışmada, enflasyon etkisi de dikkate alınarak katılım bankalarında kârlılığa etki eden faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Uygulama çalışmasında, 2015-2022 yılları arasında 7 yıllık dönemi içeren verilerle panel veri analizi yapılmıştır. Analizde, bağımlı değişken Özsermaye Kârlılığıdır. Uygulanan panel veri analizi sonucunda; modelin anlamlı ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünün %84 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, aktif kârlılıkta (AKKAR) meydana gelen bir birimlik artış özsermaye kârlılığını 7.34 birim arttırmaktadır. Enflasyon ile ilgili olarak ise, ENF (Enflasyon Oranı) değişkeninde meydana gelen bir birimlik artış özsermaye kârlılığını 0.13 birim arttırdığı ortaya çıkmıştır. Yapılan bu çalışma katılım bankaları ile ilgili özgün bir çalışma olup, özellikle enflasyonist ortamın etkilerinin değerlendirilmesi yönüyle dikkate değer bir araştırmayı ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *İslami Finans, Katılım Bankacılığı, Enflasyon, Kârlılık, Panel Veri Analizi.*

ABSTRACT

This study aims to determine the factors affecting the profitability of participation banks, taking into account the effect of inflation. In the application study, panel data analysis was conducted with data within the scope of the 7-year period between 2015-2022. In the analysis, the dependent variable is Return on Equity. As a result of the applied panel data analysis; It was determined that the model was significant and the explanatory power of the independent variables on the dependent variable was 84%. According to the findings, a one-unit increase in return on assets (AKKAR) increases return on equity by 7.34 units. Regarding inflation, it has been revealed

* Dr., Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kamu Denetçiliği Kurumu, E-mail: ersanozgur@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-6165-4556, Ankara, Türkiye.

that a one-unit increase in the ENF (Inflation Rate) variable increases the return on equity by 0.13 units. This study is an original study about participation banks and reveals a remarkable research, especially in terms of evaluating the effects of the inflationary environment.

Keywords: *Islamic Finance, Participation Banking, Inflation, Profitability, Panel Data Analysis.*

Giriş

İslami finans, genel olarak finansal işlemlerin İslam dininin şiarına uygun olarak işlediği bir sistemdir. İslami finans dört temel esas olan; Kur'an, sünnet, icma ve içtihatla dayanmaktadır. Bu esaslara ilave olarak faiz yasağı, belirsizlik içeren faaliyetler yasağı ve İslami açıdan haram sayılan her şeyden uzak olma şeklinde üç temel yasağa da uymak durumundadır (Söyler, 2016). İslâm dininin finansal alana ilişkin getirmiş olduğu kaideler, evrensel olduğu dolayısıyla, toplumun Müslüman olup olmamasına bakılmaksızın genel kabul görebilecek prensipleri ihtiva etmektedir (Yanpar, 2014). İslâmi finansın genel ilkelerini şöyle sıralamak mümkündür (Bayındır, 2015):

- Karşılıklı rızaya dayalı ticaret ilkesi,
- Akitlerde gereğine uygun hareket etme ilkesi,
- Faizden kaçınma ilkesi,
- Aşırı belirsizlik ve kumardan kaçınma ilkesi,
- Haram sektör ve mallardan uzak durma ilkesi,
- Haram içerikli karma sözleşmelerden kaçınma ilkesi.

İslami finans ile ilgili olarak tarihi süreç içinde bazı uygulamalar söz konusu olmuştur. Bu uygulamalar farklı bakış açıları ile tartışmaları beraberinde getirmiştir. Osmanlı Devleti döneminde para vakıfları önemli bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Öte yandan para vakıflarının İslâmi açıdan meşru olup olmadığı hususunda tartışmalar da bulunmaktadır. Bu nedenle para vakıflarının yasaklandığı dönemler de olmuştur. Mısır'da modern bir bakış açısından Abdürrezzak Ahmed el-Senhuri, ribâ hakkındaki tartışmalarda etkili bir kişi olarak görülmektedir. Senhuri, Cahiliye ribâsının modern bileşik faizle aynı olduğunu savunmaktadır. İslam dünyasında İslami finans alanında değişik görüşler ve yorumlar ile birlikte bu alanda gerçekleşen gelişmeler 20. yüzyılda önemli seviyede hız kazanmıştır (Özgür, 2021).

20. yüzyılın ortalarında yaşanan bağımsızlık hareketlerinin entelektüel ve sosyal temelleri İslâmi uyanışta merkezi bir rol oynadığı savunulmaktadır. İslâmi birçok entelektüel düşünürü göre, İslâmi ekonomik sistemin uygulanması ile siyasi bağımsızlık tamamlanacaktır. "İslâm Ekonomisi" olarak bilinen ilk yazılar makroekonomik gelişim sorunlarına odaklanmıştır (El-Gamal, 2006). Bu dönemde İslâmi Bankacılık alanında bazı akademik çalışmalar yapılmış olup; bunlardan Pakistanlı iktisatçı Muhammed Uzair'in 1955 yılında kaleme aldığı "An Outline of Interestless Banking" konulu araştırma ile faizsiz bankacılık hakkında önemli gelişmeler söz konusu olmuştur. Faizsiz sistemde ilk banka, 1963 yılında Suudi Arabistan Kralı Faysal'ın desteğiyle Mısır'da kurulmuştur.

Kısa bir sürede 9 şubesi olan banka şeklinde hizmet vermekle birlikte farklı sebeplerden dolayı 1977 yılında kapanmak zorunda kalmıştır (Özgür, 2007).

Tarihî süreç içerisinde, daha yakın dönemde 11 Eylül saldırıları sonrasında, batılı devletlerin Müslümanlara yönelik yaptırımları dolayısıyla Müslümanların batılı ülkelerde bulunan sermayesi Ortadoğu'daki bankalara geri dönmüştür. İslâmi finans, bankacılık faaliyetleri ile başlamakla birlikte süreç içerisinde bankacılık dışında değişik finansal kurumlar ve yatırım araçları ile gelişme kaydetmiştir. Bunlar, sermaye piyasalarında sukûk ve İslâmi endeksler, sigortacılık alanında tekâfûl modeli şeklinde uygulamalardır (Özgür, 2021).

Bu çalışmada enflasyonist ortamda kârlılığa etki eden faktörlerin belirlenmesi söz konusu olduğu için enflasyon hakkında da bazı bilgiler vermek gerekmektedir. Enflasyonun, ülke ekonomisine ve özelde finansal kurum ve kuruluşların faaliyetlerine farklı yönde tesirleri söz konusu olmaktadır. Bankalar finans sektöründe büyük paya sahip oldukları ve piyasa yapısı konumları itibariyle enflasyondan hem etkilenmekte hem de enflasyonun seyrini etkileyebilmektedir. Enflasyonun gelişimi, yatırımcıların kararlarında etkili olabilmektedir. Enflasyon oranlarında artış yaşanması belirsizliğe ve istikrarsızlığa neden olmakta ve yatırım kararlarını etkilemek suretiyle sermaye hareketlerini baskılamaktadır. Bütün bu finansal alanda yaşanan durumlar netice itibariyle katılım bankalarının faaliyetlerini ve kârlılıklarını etkileyebilmektedir. Enflasyonist ortamda genel olarak katılım bankalarının bilançolarında taşıdıkları finansal riskler sebebiyle kârlılıklarında değişiklikler görülebilmektedir. Enflasyonun yüksek seyrettiği ortamda ekonomik birimlerin gelirleri etkilendiği için kullandırılan fon riski daha çok hassaslaşmaktadır. Bu durumda kullandırılan fonların geri ödenmemesi riski söz konusu olduğundan katılım bankaları kullandırılan fonlara karşılık ayırmakta ve ayrılan bu karşılıkları gelirlerinden düşmektedir. Bu ise katılım bankasının karının azalmasına sebep olmaktadır. Ancak bazı araştırmalar da göstermektedir ki enflasyonist süreç bankaların kârlılığına olumlu etkide bulunabilmektedir (Kurt, 2023).

Katılım bankalarının sürdürülebilirliği açısından kârlılık bir performans göstergesidir. Kârlılığın maksimizasyonu ise; kârlılığa etki eden faktörlerin tespit edilerek bu faktörlerden pozitif yönde etkiye sahip olanların daha çok desteklenmesi ile mümkündür. Böylece katılım bankalarında etkin kapasite kullanımının sağlanması gerçekleştirilebilir.

Bu çalışmada mevcut 6 katılım bankasından 2015 yılı başlangıç alındığından 5 tanesi örneklem olarak alınmıştır. Bu bankalardan 2 tanesinin 2015 yılında kurulmuş olmasından dolayı analizin başlangıç yılı 2015 yılı olarak belirlenmiştir. Yapılan bu çalışma katılım bankaları ile ilgili özgün bir analize sahiptir. Özellikle enflasyonist ortamın etkilerinin değerlendirilmesi güncel bir konuya temas edilmesi yönünden dikkate değer bir araştırmayı ortaya koymaktadır. Enflasyonist ortamlarda fiyatlar genel seviyesinde yaşanan oynaklık ve farklı beklentiler geleceğe yönelik öngörülerini kısıtlamakta, risk ve belirsizlikleri beraberinde getirmektedir. Bu durum ise, araştırmalar göstermektedir ki kârlılığa yansımaktadır. Bu analiz enflasyonun yüksek seyrettiği dönemlerde ekonomilerde kârlılığa etki eden faktörlerin tespiti açısından literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada, ilk olarak katılım bankalarının genel durumu değerlendirilecek, ardından literatür taraması ve sonrasında araştırmanın amacı ve kapsamı belirtilecek, daha sonra araştırmanın yöntemi ve modeli hakkında bilgiler verilecek ve en son olarak araştırmanın uygulaması gerçekleştirilerek elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

1. Katılım Bankalarının Genel Durumu

Katılım bankaları kurumsal olarak İslami finans kapsamında faaliyet gösteren kuruluşlardır. İslâmi finans “İslâm’ın kurallarına göre işleyen finans” şeklinde tanımlanabilir (Yanpar, 2014, s. 29). İslâmi finans faaliyetlerin ve işlemlerin İslâmî kural ve kaideler doğrultusunda uygulandığı bir sistemdir. İslâmî finans İslâm dininin iş ahlakına dayalı olması dolayısıyla kendine özgü yapısı ve uygulama şekli söz konusudur (Araştırma Notları, 2024).

Türkiye’de faizsiz uygulama anlamında ilk örnek 17.04.1975 tarih ve 1877 sayılı yetki kanununa dayanarak kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankasıdır (DESİYAB). Bankaya yasa ile bazı görevler verilmiştir. Yasa ile verilen görevler çerçevesinde hareket eden DESİYAP Türkiye’de ilk faizsiz kurum uygulamasını gerçekleştirmiştir. Banka 1976 yılında fiili olarak çalışmaya başlamakla birlikte kurumsallaşma sürecinde yaşanan zorluklar nedeniyle istenilen amaçlara ulaşamamış ve faaliyetleri 1983 yılında sonlandırılmak zorunda kalmıştır (Çürük, 2013).

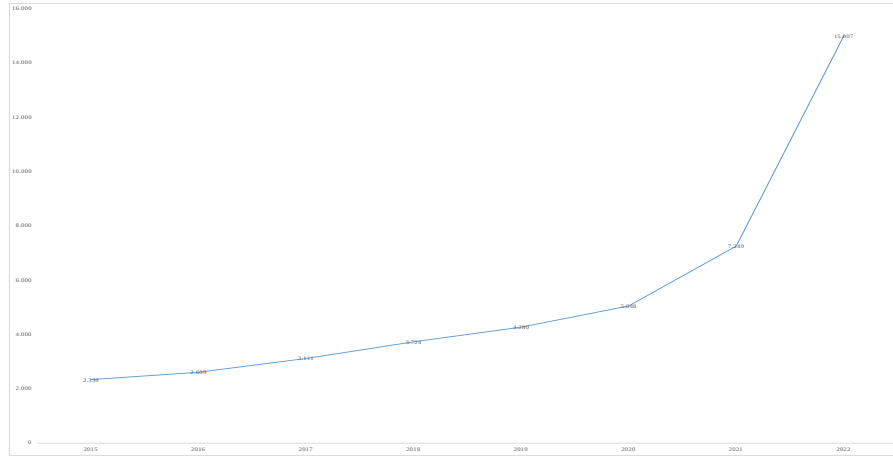
Türkiye’de faizsiz bankacılık alanında ilk kurumsal yapılar “Özel Finans Kurumu” adı altında 1984 yılında başlamıştır. 16.12.1983 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı mucibince Albaraka Türk Özel Finans Kurumu 21.01.1985 tarihi itibarıyla T.C. Merkez Bankasından faaliyet izni almış olup, aynı yıl Suudi Arabistan merkezli Faisal Finans Kurumu da faaliyetine başlamıştır. Daha sonraki yıllar itibarıyla; 1989’da Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş., 1991’de Anadolu Finans Kurumu A.Ş., 1995’de İhlâs Finans Kurumu A.Ş., 1996’da ise Asya Finans Kurumu A.Ş. açılmıştır (Atar, 2017). Kamu tarafından katılım bankacılığı ile ilgili atılım gerçekleştirilmek suretiyle 2015’te Ziraat Katılım Bankası ve 2016’da Vakıf Katılım Bankası kurulmuştur.

Literatürde, İslâmi bankacılık olarak adlandırılan ancak Türkiye’de uygulamadaki ismiyle Katılım Bankacılığı konvansiyonel bankacılıktan farklı olarak, faiz uygulaması yerine kar ortaklığı üzerine işlem yapmaktadır. Faizsiz bankacılık yapan katılım bankaları; “paranın bir mal değil, bir finansman ölçüsü olmasına ve emeğini ortaya koyan ile sermayesini ortaya koyanın, kâr veya zarara birlikte katlanması” anlayışına dayanmaktadır (Alpun, 2017).

Katılım bankaları Türkiye’de süreç içerisinde önemli safhalar kat etmek suretiyle sağlam temelleri, bilgi birikimleri, finansal ve yönetsel güçleri ile zorlu ekonomik konjonktür ve şartlara karşı dayanıklılıkları ile gelişmelerini sürdürmektedir. Türkiye’de kuruluşundan itibaren geçen yaklaşık 40 yılın sonunda 2022 yılı itibarıyla genel görünümü; yaklaşık 215 milyar TL toplanan fonları, 891 milyar TL kullandırılan fonları, 1,18 trilyon TL toplam aktifleri ve 84,3 milyar TL özsermayeleri bulunmaktadır (TKBB, 2024).

Türkiye’nin finans sisteminde önemli yeri bulunan katılım bankacılığının enflasyon koşulları dikkate alınarak kârlılığı ile ilgili analiz yapmak ve kârlılığına etki eden faktörleri tespit etmenin yararlı olacağı değerlendirilmiştir. Dönemsel olarak değerlendirilmede bulunabilmek yönünden 2015-2022 yılları arasında makro ekonomik

görünümüne ilişkin bilgiler vermek anlamlı olacaktır. Bu doğrultuda aşağıdaki şekillerde önce Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Türk Lirası cinsinden ve ABD Doları cinsinden verilecek, ardından Tüketici Fiyat Endeksi oranlarına değinilecektir.

Şekil 1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 2015-2022 (milyar TL) Kaynak: TÜİK

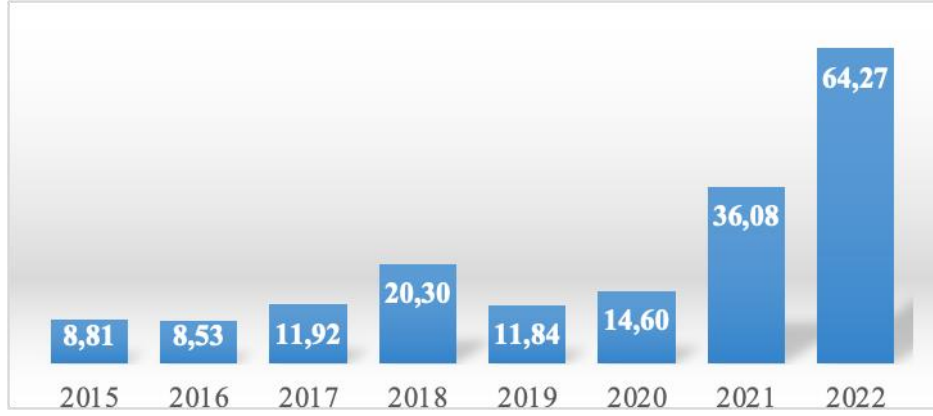
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla miktarı 2015-2022 yılları arasında Türk Lirası cinsinden gelişimi değerlendirildiğinde; yıllar itibariyle düzenli olarak artış gösterdiği ve 2015 yılından 2022 yılına gelindiğinde yaklaşık 7 kat arttığı tespit edilmektedir.

Şekil 2. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 2015-2022 (milyar ABD Doları) Kaynak: TÜİK

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla miktarı 2015-2022 yılları arasında ABD Doları cinsinden gelişimi değerlendirildiğinde; 2015 yılından 2020 yılına kadar azalan ivme söz konusu olmakla birlikte 2020 yılından sonra artış göstererek 906 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Belirtilen yıllar kapsamında Türk Lirasının ABD Doları önemli miktarda değer kaybına rağmen 2022 yılına gelindiğinde ortaya çıkan rakam ekonomik iyileşmenin gerçekleştiğine işaret etmektedir.

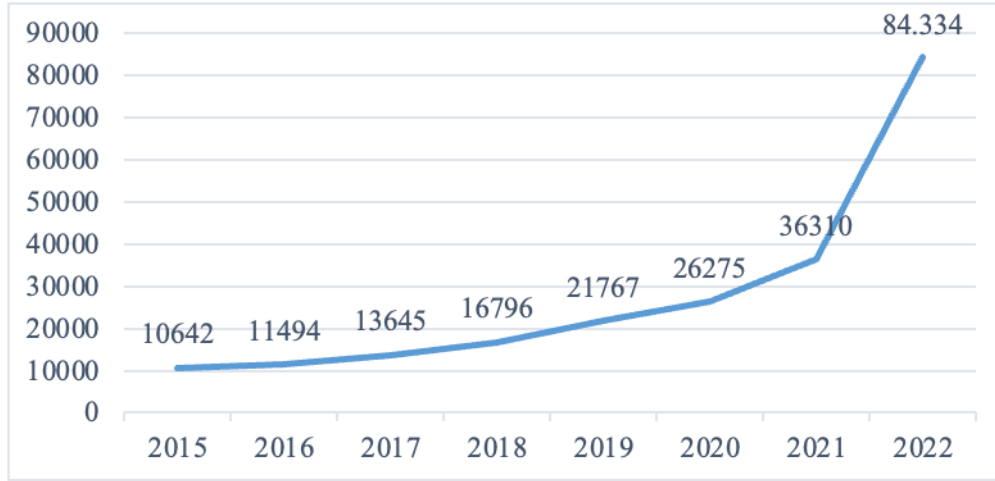
Fiyatlar genel seviyesinin yükselmesi ekonomide çok büyük değişikliklere sebep olduğu için enflasyonun etkilerinin araştırılması gerekli görülmektedir. Türkiye’de enflasyon oranları 2015-2022 yılları arasında yıllar itibariyle aşağıdaki şekilde verilmektedir.

Şekil 3. Tüketici Fiyat Endeksi Oranları 2015-2022 Kaynak: TÜİK 2024

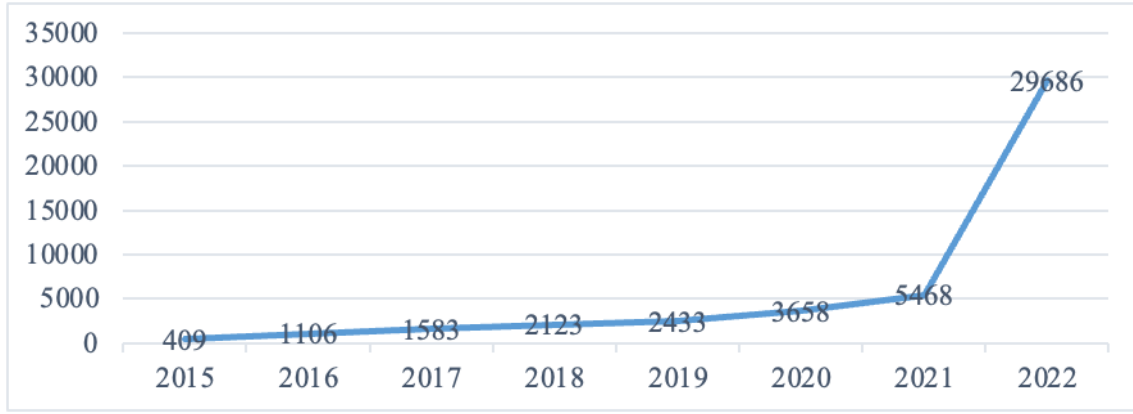
Şekil 3’de görüldüğü üzere 2017 yılından itibaren enflasyon oranlarında bozulma söz konusudur. 2021 yılı itibariyle dünyanın tümünü etkisi altına alan COVID 19 salgınının tetiklediği arz kaynaklı ekonomik sorunların yansıması kendisini yüksek enflasyon oranları ile göstermiştir.

Araştırma çalışması ile ilgili olarak içsel faktörler hakkında verilere dayalı bilgi vermek yerinde olacaktır. Bu hususta mevcut durumun tespitine ilişkin katılım bankalarının 2015-2022 yılları arasındaki özsermaye gelişimi aşağıdaki şekilde verilmektedir.

Şekil 4. Katılım Bankaları Özsermaye Miktarı (2015-2022) (milyar TL) Kaynak: TKBB, 2024

Katılım bankalarının toplam özsermayesi ele alınan 8 yıllık dönemde sekiz katından fazla artış göstermiş olup, 2022 yılı itibariyle yaklaşık 84.3 milyar TL olduğu görülmektedir. Katılım bankalarının toplam net kâr miktarı aşağıdaki gibidir.

Şekil 5. Katılım Bankalarının Net Kâr Miktarı (2015-2022) (milyar TL) Kaynak: TKBB, 2024

Katılım bankalarının toplam net kârı ele alınan 8 yıllık dönemde büyük artış kaydetmiş ve 2022 yılı itibarıyla 29.6 milyar TL tutarı aşmıştır. Katılım bankaları ülke ekonomisinin gelişmesi ve büyümesi için değerli bir görevi yerine getirmektedir.

2. Literatür Taraması

Bu araştırma çalışmasında enflasyonist ortamda katılım bankalarının kârlılığına etki eden faktörlerin belirlenmesi için panel veri analizi uygulanmıştır. Literatür taraması sonucunda erişilebilen panel veri analizi yapılmış çalışmalarda elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

Atasoy (2007), 1990 – 2005 yılları arasında Türk bankacılık sektörünün kârlılığını etkileyen faktörleri incelemiş olup; belirtilen dönemde, özsermayenin toplam aktiflere oranı ve enflasyon oranı aktif kârlılığını pozitif etkilediğini bulgulanmıştır.

Yıldırım (2008), 2002-2007 yılları kapsamında faaliyette bulunan mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının kârlılığına etki eden faktörleri incelemiş olup; bulgulara göre 2002 yılı sonrasında enflasyon oranının gerilemesi, bütçe açıklarında azalma ve ekonomik büyüme bankacılık sektöründe kârlılığı pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir.

Sufian ve Habibullah (2009), çalışmalarında 1997-2004 yıllarında Bangladeş'te mevcut 37 adet mevduat bankasının verileri ile bankaların performansına etki eden faktörlerin neler olduğunu araştırmışlar ve makroekonomik değişkenlerden enflasyon oranının bankaların kârlılığını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Taşkın (2011) 1995-2009 yılları kapsamında banka performansını etkileyen içsel ve dışsal faktörleri belirlemek üzere gerçekleştirdiği çalışmanın sonucunda, bankaların kârlılıklarına ilişkin performanslarının genel olarak mikro değişkenlerden etkilendiğini, makroekonomik faktörlerin ise kârlılığa çok fazla bir etkide bulunmadığını tespit etmiştir.

Gündoğdu ve Aksu (2011), sınır testi yöntemini kullanmak suretiyle mevduat bankacılığında kârlılık ve makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmış olup; çalışma sonucunda enflasyon oranı ile sermaye kârlılığı arasında ters yönde bir ilişki bulunmuştur.

Akbaş (2012) 2005-2010 yılları kapsamında makroekonomik faktörlerin bankaları hangi yönde etkilediği hususunda yapmış olduğu çalışmanın sonucunda, enflasyon oranı ile aktif kârlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ancak ters yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Riaz ve Mehar (2013), Pakistan’da mevcut 32 mevduat bankasının kârlılığına etki eden faktörleri araştırdıkları çalışmanın sonucunda, aktif kârlılık ile özsermaye kârlılığı değişkenleri ile kredi riski ve faiz oranı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Pan ve Pan (2014), 1998 yılından itibaren Çin borsasında işlem gören 10 bankanın verileri ile bankaların aktif kârlılığına etki eden faktörleri incelemek üzerine oluşturdukları regresyon modelinin sonucu itibarıyla makroekonomik faktörlerin kârlılık üzerinde belirli ölçüde etkide bulunduğu bilgisi edinilmiştir.

Tolulope ve Oyeyinka (2014) 1980-2011 yılları arasındaki dönemde 45 ülkeyi kapsayan Afrika’daki enflasyonist ortamın finansal sektör performansı üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmalarının sonucunda enflasyonun finansal sektör performansında negatif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Güneş (2015) 2002-2012 dönemine ilişkin bankaların verileri ile panel veri analizi çalışmasının sonucunda; enflasyon beklentilerinin kârlılık üzerinde olumlu etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Islam ve Nishiyama (2016) 1997-2012 döneminde Bangladeş, Hindistan, Nepal ve Pakistan bankacılık sektöründen 259 ticari bankayı örneklem olarak kullandığı çalışması sonucuna göre; özsermaye kârlılığının banka sermayesinden negatif yönde etkilendiği tespit edilmiştir.

Karakuş ve Küçük (2016) çalışmalarında; katılım bankalarının kârlılığını etkileyen içsel ve dışsal faktörlerin belirlenmesi için yaptıkları çalışmanın sonucu itibarıyla; tüketici fiyat endeksinin ile kârlılık değişkeni arasında ters yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sarıtaş vd. (2016) Türkiye’deki makroekonomik faktörlerin banka kârlılığına etkisini araştırdıkları çalışmanın sonucunda, özsermaye kârlılığı ile enflasyon oranı arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aydın (2019), bankaların kârlılığına etki eden faktörleri belirlemek üzere yapmış olduğu çalışmanın neticesinde, özsermaye kârlılığı ile ilgili enflasyon oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Güler (2019), 2015-2018 yılları kapsamında üç katılım bankası ile aktif büyüklükleri itibarıyla ilk dört mevduat bankasını karşılaştırdığı çalışmanın sonucunda, Net Faiz (Kâr Payı) Faiz Geliri (Gideri)/Toplam Aktif oranı katılım bankalarında kârlılığı artırdığı mevduat bankalarında ise kârlılığı azaltıcı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Abebe ve Abera (2019) Etiyopya’da mevcut sigorta şirketlerinin kârlılığını etkileyen faktörleri panel veri analizi ile araştırmış olup, bu çalışmasının sonucunda, enflasyon oranının hem varlık kârlılığını hem de özsermaye kârlılığını ters yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Demirel vd. (2021) 2005-2017 döneminde BIST’de işlem gören bankaları regresyon yöntemi kullanarak finansal performansı ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu çalışmanın sonucuna göre; özsermaye kârlılık oranı (ROE) ile enflasyon oranı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Akgüneş (2021) 2008-2019 döneminde BIST Banka endeksinde işlem gören bankaların kârlılıkları ile finansal risk ve makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik çalışmasının bulgularına göre; enflasyonun oranının banka kârlılığını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde erişilen çalışmalar yukarıdaki gibi özetlenebilir. Bu çalışmanın literatüre olası katkısı değerlendirildiğinde; enflasyon oranı da dikkate alınmak suretiyle katılım bankalarının özsermaye kârlılığının artırılması için aktif kârlılığın artırılması önemli ölçüde etkiye sahip olabilir, ayrıca yüksek enflasyon oranlarının söz konusu olması özsermaye kârlılığına olumlu etkide bulunabileceği göz önünde bulundurulabilir.

3. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmada, enflasyon etkisi de dikkate alınarak katılım bankalarının kârlılığına etki eden faktörler panel veri analizi yöntemi ile belirlenmesi amaçlanmıştır.

Literatürde finansal performans göstergesi olarak genellikle kârlılık oranları kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu yönde çalışmanın analiz uygulamasında katılım bankalarının kârlılığına etki eden faktörlerin tespit edilmesi için bağımlı değişken olarak özsermaye kârlılığı kullanılmıştır. Panel veri kapsamında örneklem olarak 2’si kamu sermayeli, 1’i özel sermayeli ve 2’si yabancı sermayeli katılım bankası olmak üzere toplam 5 adet katılım bankasının verileri kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Araştırma çalışmasında örneklem olarak kullanılan katılım bankaları Tablo 1.’de verilmektedir.

Gösterim	Katılım Bankası
1	AlbarakaTürk Katılım Bankası A.Ş.
2	KuveytTürk Katılım Bankası A.Ş.
3	Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.
4	Vakıf Katılım Bankası A.Ş.
5	Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Tablo 1. Araştırmanın Örneklemi Katılım Banka Bilgileri

Türkiye’de 2015-2022 yılları arasında faaliyette bulunmuş olan bütün katılım bankalarının verileri kullanılmak suretiyle araştırma çalışması gerçekleştirilmiştir. Ziraat Katılım Bankası ve Vakıf Katılım Bankası kuruluş tarihi itibarıyla 2015 yılı olması sebebiyle başlangıç yılı 2015 olarak değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında 5 katılım bankası bulunmaktadır.

4. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Araştırma çalışmasında kârlılığa etki eden faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Etki faktörlerinin belirlenmesinde panel veri analizi yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır. Panel veri analizi uygulama yönünden başka analizlerden farklı olarak yatay kesit ve zaman serisi verileri birleştirilerek gerçekleştirilmektedir. Panel veri analizi uygulamalı çalışmalara genel olarak 1990’lı yıllardan itibaren daha fazla rastlanılmaktadır. Zaman

boyutunu içeren yatay kesit veriler kullanılmak suretiyle oluşturulan panel veri modelleri ile işletmelerde ve değişik kuruluşlarda ekonomik ilişkilerin ve etkileşimlerin tahmin edilmesi sağlanabilmektedir. Panel veri analizi uygulamasında genellikle, yatay kesit birim sayısının (N) dönem sayısından (T) fazla (N>T) olduğu durumla karşılaşmaktadır (Tatoğlu, 2020).

Panel veri analizi uygulaması yönünden bir regresyon modelidir. Regresyon modellerinde uygulandığı şekliyle panel veri modelinde de etki faktörlerinin tespiti için bir adet bağımlı değişken ile birden çok bağımsız değişken kullanılmaktadır. Panel veri modeli istatistiki bir model olduğu için hata terimine de modelde yer verilmektedir. Modelde kullanılan değişkenler hem birime hem de zaman serisine göre değişimi göstermekte olduğundan her ikisi için de farklı indislerin modelde yer alması gerekli görülmektedir (Taysı, 2020).

Panel veri modeli,

$$Y = \alpha_{it} + \beta_{it} X_{it} + u_{it} \quad i=1, \dots, N ; t=1, \dots, T \quad (1)$$

şeklinde modellemek mümkündür. Belirtilen denklemde, Y: bağımlı değişken, X: bağımsız değişken, α sabit parametre, β eğim parametresi ve u hata terimidir. i alt indisi karar verme birimi, t alt indisi ise zamanı ifade etmek için kullanılmaktadır. Değişkenlerin, parametrelerin ve hata teriminin i ve t alt indisini taşıması, panel veri setine sahip olduklarını göstermektedir (Tatoğlu, 2020).

Panel veri analizi çok ayrıntılı ve karmaşık matematiksel işlemler içermesi dolayısıyla uygulaması için farklı yazılım programları geliştirilmiştir. Bunlardan genellikle tercih edilenleri Stata ve Eviews programlarıdır.

İstatistiki uygulamalarda veri analizinin amacı, seçilen değişkenler arasındaki ilişkileri ve etkileşimleri belirlemek ve değişkenlerde meydana gelen farkın ne ölçüde olduğu, hangi yönde değiştiği, ne gibi durumlardan etkilendiği gibi soruların cevabını araştırmak ve bulmaktır. Bu konuda ekonomik birimlerde eğilimlerin nasıl olduğu hususunu araştırmak için çok değişkenli istatistik yöntemlerinden faydalanılmaktadır. Bu çalışmada uygulanan model şu şekilde formüle edilebilir;

$$\text{ÖZKAR}_{it} = \alpha_{it} + \beta_{it} \text{AKKAR}_{it} + \beta_{it} \text{KFONAKT}_{it} + \beta_{it} \text{TFONAKT}_{it} + \beta_{it} \text{KFONTFON}_{it} + \beta_{it} \text{SYO}_{it} + \beta_{it} \text{ENFit} + u_{it} \quad (2)$$

Yukarıdaki modelde uygulama olarak i=1,...,5 çalışma kapsamına alınan bankaları, t=2015,...,2022 zaman serisini ifade etmektedir.

Araştırma çalışmasında enflasyonist ortamda katılım bankalarının kârlılığına etki eden faktörler tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda literatürdeki araştırmalarda kullanılmış olan kârlılığa etki eden içsel ve dışsal faktörler incelenmiş olup, yapılan tarama neticesinde bu çalışmaya özgü değişken seti oluşturulmuştur. Çalışmanın analizinde kullanılan değişkenlerle belirtilen değişkenlerin kısaltmaları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Kısaltma	Değişken Açıklaması	Değişken Türü	İçsel/Dışsal Faktör
ÖZKAR	Özsermaye Kârlılığı	Bağımlı	İçsel
AKKAR	Aktif Kârlılık	Bağımsız	İçsel
KFONAKT	Kullandırılan Fonlar/Aktif	Bağımsız	İçsel
TFONAKT	Toplam Fonlar/Aktif	Bağımsız	İçsel
KFONTFON	Kullandırılan Fonlar/Toplam Fonlar	Bağımsız	İçsel
SYO	Sermaye Yeterlilik Oranı	Bağımsız	İçsel
EO	Enflasyon Oranı	Bağımsız	Dışsal

Tablo 2. Bağımlı ve Bağımsız Değişken Seti

Bu araştırmada “Özsermaye Kârlılığı” bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Katılım bankalarının “Özsermaye Kârlılığına” etki eden içsel faktörler; aynı firmanın aktif kârlılık oranı, kullandırılan fonlar/aktif oranı, toplam fonlar/aktif oranı, kullandırılan fonlar/toplam fonlar oranı, sermaye yeterlilik oranı ve dışsal faktör olarak da enflasyon oranıdır.

Makroekonomik faktör olan enflasyon oranı için Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) verisi kullanılmıştır. TÜFE değerleri TÜİK tarafından açıklanan resmi verilere dayanmaktadır. İçsel faktörlerle ilgili değişkenlere dair veriler ise ilgili katılım bankasının resmi internet sitesinden erişilen yıllar itibariyle açıklanan faaliyet raporlarından elde edilmiştir.

5. Bulgular

Araştırma çalışmasında mevcut faaliyette bulunan 6 katılım bankasından 5’i örneklem olarak alınmıştır. Oluşturulan modele göre toplam 40 gözlem ile analiz yapılmıştır. Modelde yer alan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçlar Tablo 3’te gösterilmektedir.

Değişken	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
ÖZKAR	13.62	9.16	-1.80	48.91
AKKAR	1.13	1.05	-0.55	6.11
KFONAKT	59.76	16.10	0	79.95
TFONAKT	68.21	17.35	0	83.74
KFONTFON	84.64	26.49	0	128.81
SYO	17.17	6.63	0	47.4
ENF	22.04	18.26	8.53	64.27

Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler Tablosu

Çalışmanın değişkenlerine ilişkin Tablo 3.’te yer alan tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, örneklemde yer alan katılım bankaların ortalama özsermaye karlarının %13.62, aktif karlarının ise %1.13 düzeyinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, katılım bankalarında toplam fonların aktif içindeki payının %68.21 düzeyinde olduğu, bu fonların %84.64’ünün kullandırıldığı ve buna göre kullandırılan fonların aktif içindeki payının %59.76 düzeyinde gerçekleştiği tanımlayıcı istatistikler tablosundan elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Diğer taraftan, analiz döneminde (2010-2022) ortalama

enflasyon %22.04 düzeyindedir ve bu döneme ilişkin katılım bankaları sermaye yeterlilik oranı %17.17 olarak tespit edilmiştir.

Panel veri analizlerinde, analiz yapılmadan önce analizde kullanılan değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun bulunup bulunmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda seçilen farklı iki değişken arasında basit korelasyon katsayısının 0.80 ve üstü olmaması doğrusal bağlantı sorunu olmadığına işaret etmektedir (Kasım, 2019). Bu nedenle çalışmanın model analizinden önce korelasyon analizi yapılmış olup Tablo 4'te korelasyon analizinden elde edilen katsayı verileri gösterilmektedir.

	ÖZKAR	AKKAR	KFONAKT	TFONAKT	KFONTFON	SYO	ENF
ÖZKAR	1.00						
AKKAR	0.48	1.00					
KFONAKT	0.13	-0.33	1.00				
TFONAKT	0.39	-0.30	0.69	1.00			
KFONTFON	0.00	-0.3	0.93	0.45	1.00		
SYO	0.05	-0.37	-0.33	-0.18	-0.29	1.00	
ENF	0,68	0.28	-0.06	0.30	-0.17	0.10	1.00

Tablo 4. Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 4.'te yer alan Pearson korelasyon katsayıları incelendiğinde, KFONTFON ve KFONAKT arasında %93 düzeyinde pozitif korelasyon olduğu görülmektedir. Bu nedenle, modelde olası çoklu doğrusal bağlantı probleminden kaçınmak için KFONTFON değişkenleri analiz dışında bırakılmıştır.

Uygulamada zaman serisinin istatistiksel analizi gerçekleştirilmeden evvel seriyi oluşturan sürecin zaman içinde sabit olup olmadığının diğer bir ifadeyle birim kök içerip içermediğinin değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Zaman içinde sabit olmayan seriler kullanılarak yapılan ekonometrik analizler, sapmalı sonuçlara yol açabilmektedir (Tatoğlu, 2013). Diğer taraftan, analiz döneminin kısa ($t < 10$) olması durumunda, seriyi oluşturan verilerin dağılım göstereceği yeterli zaman bulunmadığından, birim kök de içermeyeceğine ilişkin literatürde yaygın bir görüş bulunmaktadır. Çalışmada, katılım bankalarının 2015-2022 yıllarına ilişkin 8 yıllık verileri incelendiğinden birim kök analizi yapılmamıştır.

Panel veri analizi yönteminde havuzlandırılmış en küçük kareler modeli (HEKK), sabit etkiler (SE) modeli ve tesadüfi etkiler (TE) modeli olmak üzere üç temel model kullanılmaktadır. Panel veri analizine başlamadan önce, hangi modelin veri setine uygulanacağına karar vermek yani uygun tahminciyi belirlemek amacıyla belirli testlerin

yapılması gerekmektedir. Bu testler F testi, LM testi ve Hausman testi olup, sonuçları Tablo 5'te sunulmaktadır.

F Testi		LM Testi		Hausman Testi	
İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
ÖZKARŞ	0.16	0.00	1.00	-	-

Tablo 5. Uygun Tahmincinin Belirlenmesi

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 önem düzeylerini göstermektedir.

Uygun tahmincinin belirlenmesi için yapılan F Testi ve LM Testi sonuçlarına göre modelde birim etki bulunmadığı ve verilerin analizinde Havuzlandırılmış En Küçük Kareler (HEKK) modelinin kullanılmasının uygun olduğu tespit edilmiştir.

Modelin tahmininden önce modelde yer alan değişkenlere ilişkin spesifikasyon hatası testi yapılmıştır. Spesifikasyon hatası kısaca, modelin fonksiyonel biçiminin yanlış seçilmesi, modele gereksiz değişken alınması ya da gerekli değişkenlerin alınmaması olarak ifade edilebilir. Modelin spesifikasyon hatasına ilişkin RESET (REGression Specification Error Tests) Test sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Test Adı	İstatis tik
Ramsey Specification ResetF Test	0.30
Ramsey ResetF1 Test	
DeBenedictis-Giles Spesification ResetL Test	0.68
DeBenedictis-Giles ResetL1 Test	
DeBenedictis-Giles Spesification ResetS Test	0.78
DeBenedictis-Giles ResetS1 Test	

Tablo 6. Spesifikasyon Hatası Test Sonuçları

Spesifikasyon hatası testlerinin hepsi " H_0 : Spesifikasyon hatası yoktur" hipotezini test etmektedir. Tablo 6'da yer alan test istatistikleri > 0.05 olduğundan, tüm testler için H_0 hipotezi reddedilememiştir. Buna göre, modelin fonksiyonel biçimi doğru seçilmiştir ve modelden atılması ya da modele dahil edilmesi gereken değişken bulunmamaktadır.

Panel veri analizinin sağlıklı sonuçlar verebilmesi için, birtakım varsayımların sağlanmasına ihtiyaç vardır. Bu temel varsayımlar; hata teriminin hem birimler içinde hem de birimler arasında sabit varyansa sahip olması, hata terimlerinin birimler içinde ve arasında ilişkisiz olması ve değişkenler arasında çoklu doğrusallığın bulunmaması şeklinde sıralanabilir (Tatoğlu, 2013). Havuzlandırılmış En Küçük Kareler (HEKK) modelinde değişen varyans (heteroskedasite) sorunu ve otokorelasyon olup olmadığı araştırılmakta olup, birimler arası korelasyona bakılmamaktadır.

Kurulan modellerde değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon sorunlarının varlığı, standart hataların, t ve F istatistiklerinin, R^2 'nin ve güven aralıklarının geçerliliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, eğer modellerde değişen varyans, otokorelasyon veya birimler arası korelasyonun en az bir tanesi mevcut

ise, parametre tahminlerini değiştirmeden standart hatalar düzeltilmeli ve yeni dirençli standart hatalar kullanılması gerekmektedir.

Heteroskedasite		Otokorelasyon			
Breush-Pagan/ Cook-Weisberg Testi		Wooldridge'nin Testi		Box-Pierce LM Testi	
İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
ÖZKAR50	0.48	1.94	0.23	1.92	0.16

Tablo 7. Model Varsayımlarının Testleri

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 önem düzeylerini göstermektedir

Tablo 7’de yer alan varsayım testlerine göre modelde heteroskedasite ve otokorelasyon problemlerinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, model HEKK yönteminde tahmin edilmiştir ve elde edilen bulgular Tablo 8’de yer almaktadır.

Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	z İstatistik	Olasılık (P)
AKKAR	7.34	0.84	8.66	0.00
KFONAKT	0.15	0.06	2.60	0.01
TFONAKT	0.25	0.05	4.22	0.00
SYO	0.72	0.12	5.89	0.00
ENF	0.13	0.04	3.01	0.00
C	-36.81	5.27	-6.98	0.00
R ²	0.84			
Olasılık (Prob)	0.00			

Tablo 8. Enflasyonist Ortamda Katılım Bankalarının Özsermaye Kârlılığına Etki Eden Faktörlerin Panel Veri Analizi Sonuçları

Enflasyonist ortamda katılım bankalarının özsermaye kârlılığına etki eden faktörlerin analiz sonuçları değerlendirildiğinde, modelin anlamlı ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünün %84 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bağımsız değişkenlerin tamamı %1 anlamlılık düzeyinde özsermaye kârlılığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı pozitif etkiye sahiptir. Elde edilen bulgulara göre, aktif kârlılıkta (AKKAR) meydana gelen bir birimlik artış özsermaye kârlılığını 7.34 birim, KFONAKT (Kullandırılan Fonlar / Toplam Varlıklar) değişkeninde meydana gelen bir birimlik artış özsermaye kârlılığını 0.15 birim, TFONAKT (Toplanan Fonlar / Toplam Varlıklar) değişkeninde meydana gelen bir birimlik artış özsermaye kârlılığını 0.25 birim, SYO (Sermaye Yeterliliği Oranı) değişkeninde meydana gelen bir birimlik artış özsermaye kârlılığını 0.72 birim ve ENF (Enflasyon Oranı) değişkeninde meydana gelen bir birimlik artış özsermaye kârlılığını 0.13 birim arttırmaktadır.

Sonuç

İslami finans sistemi temel olarak Kur'an, sünnet, icma ve içtihat olmak üzere dört kaynağa dayanmaktadır. İslâm dininin finansal alana ilişkin getirmiş olduğu ilkeler aynı zamanda evrensel genel kabul görmüş olgular olduğu dolayısıyla insanların kolaylıkla

kabul edebileceği prensipleri ihtiva etmektedir. İslami finans denildiğinde öncelikle akla gelen husus faizin reddedildiği konusudur. Faiz ile ilgili toplumu etkileyen önemli sosyal sakıncalar bulunmaktadır.

İslami finans kapsamında dünyada uygulamada da görüldüğü üzere finansal varlıkların en büyük olduğu yapı bankacılık sektörüdür. Türkiye’de de katılım bankacılığı İslami finans alanında en büyük paya sahip sektördür. Katılım bankaları faaliyetleri itibari ile kâr ve zarara katılma esasına göre fon toplayıp topladıkları fonları belirli yöntemlerle kullandıran bir bankacılık uygulamasıdır. Banka isminin önünde bulunan “katılım” kelimesi, yapılan bankacılık türünün kâr ve zarara katılma ilkesini ifade etmektedir. Katılım bankaları ticaretin ve sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddeden makine ve teçhizata kadar her türlü ihtiyacın teminine yönelik fon kullandırmaktadır.

Bankalar, faaliyetleri itibariyle ülke ekonomisinin gelişmesi ve büyümesi yönünden önemli bir konuma sahiptirler. Katılım bankalarının ülke ekonomisine sunmuş oldukları katkı dikkate alındığında sürdürülebilir kârlılık potansiyeline sahip olmaları önemli görülmektedir. Kârlılık aynı zamanda mevcut kaynakları etkin ve verimli bir şekilde kullanılıp kullanılmadığının da göstergesidir.

Enflasyon tüm ekonomi kesimlerini etkilediği gibi katılım bankalarını ve bu banka kârlılığını da etkileyebilmektedir. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde kaynakların etkin kullanımının sağlanması için katılım bankaları değişik uygulamalar geliştirebilmektedir. Enflasyonist ortamda karşılaşılan finansal riskler nedeniyle bu dönemlerde kaynakların maliyeti de arttığı için katılım bankalarının geleceğe ilişkin planlama yapması ve tehditlerden en az etkilenmesi için önlemler alması gerekmektedir. Fiyatlar genel seviyesinin yükselmesi ekonomide çok büyük değişikliklere sebep olduğu için kârlılığa etkisi yönünden araştırılması gerekli görülmüştür.

Bu çalışma ile Türkiye’de 2015-2022 yılları arasında faaliyette bulunmuş katılım bankaları değerlendirilmek suretiyle 5 adet katılım bankasının verileri kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz çalışmasında kurulan modelin anlamlı ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünün %84 düzeyinde olduğu, bağımsız değişkenlerin tamamı %1 anlamlılık düzeyinde özsermaye kârlılığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Sonuç itibariyle elde edilen veriler ve yapılan analiz ışığında enflasyonist dönemde katılım bankalarında kârlılığın etkide bulunan faktörlerin analiz bulguları ise; aktif kârlılıkta (AKKAR) meydana gelen bir birimlik artış 7.34 birim, KFONAKT (Kullandırılan Fonlar / Toplam Varlıklar) değişkeninde bir birimlik artış 0.15 birim, TFONAKT (Toplanan Fonlar / Toplam Varlıklar) değişkeninde bir birimlik artış 0.25 birim, SYO (Sermaye Yeterliliği Oranı) değişkeninde bir birimlik artış 0.72 birim ve ENF (Enflasyon Oranı) değişkeninde meydana gelen bir birimlik artış özsermaye kârlılığını 0.13 birim arttırdığı belirlenmiştir.

Bu çalışma ile elde edilen bulgular literatürde mevcut çalışmalarla mukayese edildiğinde; Atasoy (2007), Pan ve Pan (2014), Güneş (2015), Sarıtaş vd. (2016), Aydın (2019), Demirel vd. (2021) ve Akgüneş (2021) çalışmalarında bulguladıkları enflasyonun oranı ile banka kârlılığı arasında istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde etkili olduğu sonucu ile uyumlu neticeye ulaşılmıştır. Ancak diğer taraftan literatürde mevcut; Yıldırım (2008), Sufian ve Habibullah (2009), Taşkın (2011), Gündoğdu ve Aksu (2011), Akbaş (2012), Tolulope ve Oyeyinka (2014), Islam ve Nishiyama (2016), Karakuş ve Küçük

(2016) ve Abebe ve Abera (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda enflasyon oranının özsermaye kârlılığını ters yönde etkilediği bulgusu ile uyumsuz olduğu tespit edilmiştir. Literatürde bazı çalışmalar enflasyon oranı ile pozitif yönlü bazı çalışmalar negatif yönlü bir ilişki olduğu başka bazı çalışmaların ise belirtilen faktörler arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olmadığı şeklinde sonuca ulaştığı dolayısıyla yazında farklı neticeler söz konusu olduğu bilgisi bulunmaktadır.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre politika önerileri çerçevesinde enflasyon oranı da dikkate alınmak suretiyle katılım bankalarının özsermaye kârlılığının arttırılması için aktif kârlılığın arttırılması çok yüksek etkiye sahip olduğu, toplanan fonların daha çok olması özsermaye kârlılığını arttıran bir etkiye sahip olduğu için rekabetçi piyasa şartlarında daha çok müşteriye erişilmesi ve fon toplanması önemli görülmektedir. Ayrıca Sermaye Yeterlilik Oranının arttırılması için çalışmalar yapmak da özsermaye kârlılığını arttırmak için faydalı olduğu görülmektedir.

Bu çalışma, katılım bankaları ile ilgili uygulama yönünden özgün bir analiz olup, yüksek enflasyon koşullarında özsermaye kârlılığına etki eden faktörlerin belirlenmesi için literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Yapılan bu çalışma ilerleyen süreçte araştırmacılar tarafından başka sektörlerde özsermaye kârlılığına etki etmesi muhtemel başka faktörlerin belirlenmesine imkan vereceği öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abebe, Aster Ketema ve Abera, Meseret Tadesse (2019). “Determinants of Financial Performance; Evidence from Ethiopia Insurance Companies”. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies* 5(1), 155-172. doi.org/10.32602/jafas.2019.7.
- Akbaşı, Halil Emre(2012). “Determinants of Bank Profitability: An Investigation on Turkish Banking Sector”. *Öneri Dergisi* 10/37, 103-110. doi.org/10.14783/od.v10i37.1012000188.
- Akgüneş, Ahmet Oğuz (2021). “Finansal Risklerin Banka Kârlılığı Üzerine Etkisi: BIST Banka Endeksi Üzerine Bir Uygulama”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 23/3, 556-576. doi.org/10.31460/mbdd.833699.
- Alpun, Mevlüde Elif (2017). *Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığının Yeri ve Katılım Bankacılığının Güçlü ve Zayıf Yönleri*. Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Araştırma Notları-1 (2013). İstanbul: Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Erişim: 14/05/2024. [https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=islami_finans\[1\].pdf](https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=islami_finans[1].pdf).
- Atar, Abdülkadir (2017). “Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye’de İslâmi Bankacılığın Genel Durumu”. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 6/4, 1029-1062. doi.org/10.7596/taksad.v6i4.1079.

- Atasoy, Hakan (2007). Türk Bankacılık Sektöründe Gelir-Gider Analizi Kârlılık Performansının Belirleyicileri. Ankara: TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi.
- Aydın, Yüksel (2019). “Türk Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle İncelenmesi”. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1), 181-189.
- Bayındır, Servet (2015). Fıkıhî ve İktisadî Açından İslâmî Finans. İstanbul: II. Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Çürük, Suna Akten (2013). İslâmî Finansın Türkiye'deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Demirel, Bilge Leyli vd. (2021) “Makroekonomik Değişkenler ve İçsel Faktörler İle Bankaların Finansal Performansı Arasındaki İlişki: Türkiye İçin Ampirik Bir Araştırma”. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 14(2), 598-611. doi.org/10.25287/ohuiibf.754245.
- El-Gamal, Mahmud (2006). Overview Of Islamic Finance, Overview Of Islamic Finance. Office Of International Affairs Occasional Paper No. 4.
- Güler, Sevda (2019). “Banka Kârlılık Oranlarının Panel Veri Analizi ile Değerlendirilmesi: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Mevduat ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılması”. İzmir Democracy University Social Sciences Journal 2/2, 173-190.
- Gündoğdu, Fatma ve Aksu, Hayati (2011). “Mevduat bankacılığında Kârlılık ve Makro Ekonomik Değişkenler İlişkisi Türkiye Üzerine Bir Uygulama”. Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı, 243-270.
- Güneş, Nizamülmülk (2015). “Banka Kârlılığının Belirleyicileri: 2002-2012 Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir İnceleme”. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi 20/3, 265-282.
- Islam, M. Shahidul ve Nishiyama, S. Ichi (2016). “The Determinants of Bank Profitability: Dynamic Panel Evidence from South Asian Countries”. Journal of Applied Finance and Banking 6(3), 77-93.
- Karakuş, Rıfat ve Küçük, Şeyma Yılmaz (2016). “Katılım Bankalarında Kârlılığın Belirleyicileri: Türkiye Örneği İçin Bir Panel Veri Analizi”. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 9(2), 119-133.
- Kasım, Muhammed (2019). İslam İşbirliği Teşkilatı Ülkelerinde Sermaye Piyasalarının Gelişmişliğini Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle İncelenmesi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Kurt, Derya (2023). Türkiye’de Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Belirleyen Faktörlerin Panel Veri Analizi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Özgür, Ersan (2021). İslami Finans Türkiye İçin Küresel Strateji İstanbul İslami Finans Merkezi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özgür, Ersan (2007). Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları İle Rekabet Edebilirliği. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Pan, Qinhua ve Pan, Meiling (2014). “The Impact of Macro Factors on the Profitability of China’s Commercial Banks in the Decade after WTO Accession”, Open Journal of Social Sciences 2, 64-69.
- Riaz, Samina ve Mehar, Eyüp (2013). “The Impact Of Bank Specific And Macroeconomic Indicators on The Profitability of Commercial Banks. The Romanian Economic Journal 16, 91-110.
- Sarıtaş, Hakan vd (2016). “Banka Kârlılığı İle Finansal Oranlar ve Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Sistem Dinamik Panel Veri Modeli İle Analizi: Türkiye Araştırması”. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi 11/1, 87–108.
- Söyler, İlhami (2016). Hukuki ve Mali Boyutlarıyla Sukûk (Kira Sertifikaları). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sufian, Fadzlan ve Habibullah, Muzafer Şah (2009). “Determinants of Bank Profitability in A Developing Economy: Empirical Evidence From Bangladesh”. Journal of Business Economics and Management, 207-217. <https://journals.vilniustech.lt/index.php/JBEM/article/view/6233>
- Taşkın, Dilvin (2011). “Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler”. Ege Akademik Bakış 11/2, 289 – 298. doi.org/10.21121/eab.2011219572.
- Tatoğlu, Ferda Yerdelen (2013). İleri Panel Veri Analizi. İstanbul: Beta Yayınları.
- Tatoğlu, Ferda Yerdelen (2020). Panel Veri Analizi. Erişim: 15 Aralık 2020 http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/ekonometri_ue/panelverianalizi.pdf
- Taysı, Kemal (2020). “Aktif Kârlılığa Etki Eden Faktörlerin Panel Veri Analizi Yöntemiyle Belirlenmesi”. Journal of Original Studies 1(1), 15-30, doi.org/10.47243/jos.1.1.02
- Tolulope, Olumuyiwa Apanisile ve Oyeyinka, Lukman Oyelami (2014). “The impact of inflation on financial sector performance: a case study of sub-saharan Africa”. Indian Journal of Finance 8(1), 43-50, doi.org/10.17010/ijf/2014/v8i1/71983
- TKBB (2024). Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Yıllık Sektör Raporları”. Erişim: 22 Mayıs 2024. <https://tkbb.org.tr/faaliyetler/yayinlar/yillik-sektor-raporlari>

Yanpar, Atila (2014). İslâmi Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar. İstanbul: Scala Yayıncılık.

Yıldırım, Onur (2008). Türk Bankacılık Sektöründe Kârlılığın Belirleyicileri. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.